

Autor: dr Joanna Dobrowolska-Polak

Światowy Dzień Żywności a kwestia głodu

Proklamowany w 1979 r. przez Organizację NZ ds. Wyżywienia i Rolnictwa (FAO) Światowy Dzień Żywności, obchodzony corocznie 16 października, w mediach i społecznej świadomości przechodzi właściwie bez echa.

Uzmysławianie zachodnim społeczeństwom skali głodu na świecie oraz przekonywanie ich do wyzbycia się obojętności przynosi mizerne skutki. Organizacje zajmujące się przeciwdziałaniem niedożywieniu starają się - zgodnie z przesłaniem Światowego Dnia Żywności - przekonać mieszkańców bogatej Północy, że "żywność jest wstępnym warunkiem przetrwania i pomyślnego rozwoju człowieka i stanowi jego fundamentalną potrzebę"¹. Dla mieszkańców państw zachodnich żywność nie jest jednak dobrem, o które muszą się specjalnie troszczyć. Nie dopuszczają więc problemu głodu do ram swojego świata.

Tymczasem w 2009 r. liczba głodujących ludzi przekroczyła miliard. Jednej szóstej ludności ziemi brakuje żywności. W 29 państwach świata skala głodu jest alarmująca lub skrajnie alarmująca². Największa jest w Demokratycznej Republice Konga, Burundi, Erytrei, Sierra Leone, Czadzie i Etiopii. Spośród regionów

Nr 24 / 2009
19'10'09

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

Redakcja:
Joanna Dobrowolska-Polak
(redaktor naczelny),
Marta Götzt,
Piotr Cichoński

¹ Rezolucja Zgromadzenia Ogólnego ONZ nr 35/70 z 5 grudnia 1980 r.

² Sytuacja skrajnie alarmująca ma miejsce kiedy wskaźnik *GHI* (*Global Hunger Index*) osiąga wartość powyżej 30 punktów w 100 stopniowej skali, alarmująca 20-29,9, poważna 10-19,9. Wskaźnik *GHI* jest określany na podstawie 3 kryteriów: procenta osób niedożywionych w całej populacji, procenta dzieci z niedowagą wśród dzieci do lat pięciu oraz śmiertelności dzieci poniżej piątego roku życia.

świata najgorszą sytuacją charakteryzują się Południowa Azja i Afryka Subsaharyjska³.

Tabela 1.

Państwa o najwyższym wskaźniku głodu na świecie *GHI*

Państwo	Wskaźnik <i>GHI</i>	Kwalifikacja sytuacji	Państwo	Wskaźnik <i>GHI</i>	Kwalifikacja sytuacji	
Demokratyczna Republika Konga	39,1	Sytuacja skrajnie alarmująca	Nepal	19,8	Stan poważny	
Burundi	38,7		Myanmar	19,6		
Erytrea	36,5		Sudan	19,6		
Sierra Leone	33,8		Mali	19,5		
Czad	31,3		Laos	19		
Etiopia	30,8		Gambia	18,9		
Niger	28,8		Sytuacja alarmująca	Malawi		18,5
Madagaskar	28,3			Tadżykistan		18,5
Haiti	28,2			Nigeria		18,4
Republika Środkowo-afrykańska	28,1			Korea Północna		18,4
Jemen	27	Gwinea		18,2		
Komory	26,9	Kamerun		17,9		
Zambia	25,7	Senegal		17,3		
Rwanda	25,4	Benin		17,2		
Timor Wschodni	25,4	Kongo		15,4		
Angola	25,3	Mauretania		15		
Mozambik	25,3	Indonezja	14,8			
Bangladesz	24,7	Uganda	14,8			
Liberia	24,6	Wybrzeże Kości Słoniowej	14,5			
Indie	23,9	Namibia	14,4			
Gwinea Bissau	23,1	Sri Lanka	13,7			
Togo	23,1	Filipiny	13,2			
Dżibuti	22,9	Mongolia	12,9			
Kambodża	21,2	Gwatemala	12,5			
Tanzania	21,1	Botswana	12,1			
Pakistan	21	Lesoto	12			

³ W tych regionach wskaźnik *GHI* wynosi odpowiednio: 23 i 22,1 punktu.

Zimbabwe	21		Wietnam	11,9	
Burkina Faso	20,4		Ghana	11,5	
Kenia	20,2		Boliwia	11,3	
			Swaziland	11,1	
			Nikaragua	10,5	

Źródło: Zestawienie własne na podstawie 2009. *Global Hunger Index. The Challenge of Hunger: Focus of Financial Crises and Gender Inequality*, Grebmer K., Nestorova B., Quisumbing A., Fertziger R., Fritschel H., Pandya-Lorch R., Yohannes Y., Bonn, Washington, Dublin 2009, s. 41-43.

W 1996 r. podczas Światowego Szczytu Żywnościowego (*World Food Summit*) państwa zobowiązały się do zmniejszenia skali głodu na świecie do r. 2015 o połowę. Do dnia dzisiejszego udało się ją zredukować jedynie do poziomu 15,2 *GHI*, mniej więcej o jedną czwartą. Nie we wszystkich państwach w ogóle udało się uzyskać tendencję minusową. Wbrew założeniom i życzeniom ONZ i FAO w państwach Afryki Subsaharyjskiej skala głodu znacznie wzrosła, np. w Demokratycznej Republice Konga wskaźnik *GHI* wzrósł o 53,3 %. Złożyło się na to gigantyczne niedożywienie populacji – na poziomie 76 % oraz niedożywienie i śmiertelność dzieci poniżej 5 roku życia (odpowiednio na poziomie 25,1 % i 16,1 punktu). Również te czynniki wywołały wzrost *GHI* także w Burundi, na Komorach, w Zimbabwe, Liberii, Gwinei-Bissau, Korei Północnej, Gambii, Sierra Leone (charakteryzującym się najwyższą śmiertelnością dzieci na świecie - 26,2 punktu, co oznacza, że 262 dzieci na 1000 umiera przed osiągnięciem 5 roku życia) oraz w Swazilandzie, na Madagaskarze i w Kenii⁴.

W sytuacji obecnego kryzysu gospodarczego groźba dalszego pogarszania się sytuacji skrajnego niedożywienia w tych państwach jest bardzo wysoka. Powiązania gospodarek państw rozwijających się (zarówno z Afryki, jak i Azji Południowej i Wschodniej) z globalnymi rynkami są bardzo duże, a możliwości ich skutecznego oddziaływania na wewnętrzną sytuację społeczno-ekonomiczną niewielkie. Do państw, w których sytuacja może się szybko pogorszyć należą

⁴ Dane za: 2009. *Global Hunger Index. The Challenge of Hunger: Focus of Financial Crises and Gender Inequality*, Grebmer K., Nestorova B., Quisumbing A., Fertziger R., Fritschel H., Pandya-Lorch R., Yohannes Y., Bonn, Washington, Dublin 2009, s. 11, 41-43.

Burundi, Demokratyczna Republika Kongo (już obecnie stan w tych państwach jest kwalifikowany jako skrajnie alarmujący), Angola, Dżibuti, Haiti, Liberia, Republika Środkowoafrykańska i Zambia (obecnie stan alarmujący), Ghana, Laos, Lesoto, Mauretania, Mongolia, Nigeria, Sudan, Tadżykistan, Wietnam (już poważna sytuacja) oraz Albania, Armenia, Chorwacja, Honduras, Kirgistan i Mołdowa⁵.

Sekretarz generalny ONZ Ban Ki-moon, podkreślając obecną trudną sytuację, w przesłaniu z okazji Światowego Dnia Żywności, napisał: „niestabilne ceny żywności, kryzys ekonomiczny, zmiany klimatu i konflikty doprowadziły do dramatycznego i nieakceptowanego wzrostu liczby ludzi, którzy nie mogą zdobyć żywności potrzebnej do życia, pracy i rozwoju”⁶. Zalecił więc dwutorowe działanie – po pierwsze zwiększenie pomocy żywnościowej (w tym wzmocnienie poparcia politycznego dla jej realizacji oraz wsparcie bezpieczeństwa pracowników organizacji humanitarnych przekazujących pomoc) i, po drugie, inwestycje w produkcję żywności i jej dystrybucję⁷.

Państwa, mimo apeli międzynarodowych organizacji humanitarnych, nie przekazują wystarczających środków na walkę z głodem. Kwoty dotacji niemal corocznie rosną, zupełnie nie przystają jednak do potrzeb.

⁵ Ibidem, s. 18. Państwa z ostatniej grupy mają bardzo niski poziom *GHI*, poniżej 4,9, jednak z powodu dużej wrażliwości ich gospodarek na efekty światowego kryzysu finansowego istnieje poważna groźba zwiększenia liczby osób niedożywionych.

⁶ United Nations Secretary-General's Message on World Food Day, *Achieving food security in times of crisis*, 16 October 2009, s.1, <http://www.un.org/issues/food/taskforce/index.shtml>.

⁷ Reforma systemu pomocy rozwojowej ONZ jest konieczna. Nowe strategie są przygotowywane w ramach *High-Level Task Force on the Global Food Crisis* oraz inicjatywy *L'Aquila*.

Tabela 2. Dotacje na pomoc żywnościową w latach 1999-2009 (wg stanu na 17 października 2009)

Rok	Wysokość dotacji w miliardach dolarów
Łącznie	25.375,81
Kwoty nieprzyporządkowane do konkretnego roku	6.483,07
1999	49,64
2000	647,46
2001	1.014,61
2002	1.726,07
2003	2.749,70
2004	1.109,40
2005	1.522,44
2006	2.154,71
2007	1.894,48
2008	2.997,12
2009	3.025,07

Źródło: Consolidated Appeal Process. OCHA.
http://ocha.unog.ch/fts/pageloader.aspx?page=search-reporting_display&CQ=cq1810091803101vh6vk0Ccss

Grupę państwowych donatorów pomocy humanitarnej w 2009 r. stanowiło 46 państw, na czele (w kolejności według wielkości dotacji) z USA - 21 % całości wpłat, Japonią – 3,5 %, Kanadą, Niemcami i Wielką Brytanią. Listę tę uzupełniały wpłaty instytucjonalne organizacji takich jak ONZ (20,5 %) i Urząd Humanitarny Wspólnoty Europejskiej (*ECHO* – 4,5 %) oraz wpłaty prywatne (1,7 % ogółu wpłat)⁸. Polska znajduje się na liście donatorów za 2009 rok, zajmując jednak ostatnie miejsce, bowiem zadeklarowała pomoc (w wysokości 29.971 dolarów), jednak do dnia 17 października jeszcze jej nie przekazała. W latach 1999-2009

⁸ Consolidated Appeal Process (CAP). OCHA.
http://ocha.unog.ch/fts/pageloader.aspx?page=search-reporting_display&CQ=cq181009184119rmYxlar3ji&orderby=USD_committdi_sbu&showDetails.

łącznie Polska przekazała 904 tysiące dolarów na pomoc żywnościową dla państw potrzebujących⁹.

Tabela 3. Dotacje na pomoc żywnościową przekazane przez Polskę w latach 1999-2009 (wg stanu na 17 października 2009)

Rok	Wpłaty przekazane (w dolarach)	Wpłaty zadeklarowane, niezrealizowane (w dolarach)
łącznie	904.652	29.971
Kwota nieprzyporządkowana do konkretnego roku	15.000	0
1999	0	0
2000	0	0
2001	50.000	0
2002	135.000	0
2003	55.000	0
2004	137.737	0
2005	100.000	0
2006	211.915	0
2007	200.000	0
2009	0	29.971

Źródło: Consolidated Appeal Process. OCHA.
http://ocha.unog.ch/fts/pageloader.aspx?page=search-reporting_display&CQ=cq181009185937rdaSolBc6C

Obecnie międzynarodową pomocą żywnościową objęte są 62 państwa świata. Największa pomoc w 2009 r. przekazana została (wg stanu na 17 października 2009 r.) do Sudanu (20 % całości wpłat), Somalii (10 %) i Afganistanu (9 %). Do państw najbardziej dotkniętych przez klęskę głodu przekazano: do Demokratycznej Republiki Konga 7,4 % całości wpłat (252,7 mln. dolarów), Burundi 0,14 % (4,9 mln.), Erytrei 0,12 % (4 mln.), Sierra Leone 0,33 % (11 mln.), Czadu 5 %

⁹ Niemcy w tym samym okresie przekazały 482.659.199 dolarów, w 2009 r. 43.037.615 dolarów. CAP OCHA
http://ocha.unog.ch/fts/pageloader.aspx?page=search-reporting_display&CQ=cq181009190517080Lij0dk.

(171 mln) i Etiopii 3 % (101 mln.)¹⁰. Stanowiło to: w przypadku Konga 0,23 dolara na mieszkańca rocznie (dane bez uwzględniania dodatkowej liczby chroniących się w państwie uchodźców transgranicznych), Burundi 1,58 dolara, Erytrei 1,10 dolara, Sierra Leone 0,48 dolara, Czadu 0,05 dolara i Etiopii 0,71 dolara na mieszkańca w całym 2009 r.¹¹

Wsparcie walki z głodem na świecie jest obowiązkiem państw, który nałożyły one na siebie w 1996 r. podczas Światowego Szczytu Żywnościowego. 24 listopada 2004 r. FAO przyjęło wytyczne postępowania dla rządów w celu realizacji tego obowiązku¹² przypomniało jednocześnie o konieczności zagwarantowania przez państwa prawa człowieka do żywienia¹³. Podczas ostatniego szczytu ONZ nt. bezpieczeństwa żywnościowego (*High-Level Conference on Global Food Security in Madrid*) 26 stycznia 2009 r. przedstawiciele państw byli zgodni co do konieczności podjęcia działania, jednak nie byli skłonni do zadeklarowania i/lub przekazywania zgodnie z deklaracją odpowiednich (wystarczających) sum z budżetów ich państw na walkę z głodem na świecie. Zadanie przyjęcia odpowiednich strategii redukcji głodu stoi przed następnym szczytem (*World Summit on Food Security*), który odbędzie się w Rzymie w listopadzie 2009 r.

¹⁰ CAP OCHA, http://ocha.unog.ch/fts/pageloader.aspx?page=search-reporting_display&CQ=cq18100919435671nB1p6lvy&orderby=USD_commit_disbu&showDetails.

¹¹ Wielkość populacji liczona na podstawie danych Banku Światowego.

¹² Zob. *The Right To Food Guidelines*, FAO, Rome 2006, passim.

¹³ Zgodnie z orzeczeniami Komitetu Praw Człowieka ONZ, stojącego na straży przestrzegania Międzynarodowego Paktu Praw Obywatelskich i Politycznych, na państwach spoczywa wyprowadzany z prawa do życia obowiązek zapobiegania i ochrony ludności znajdującej się pod jurysdykcją państwa od śmierci głodowej.

Nr 24 / 2009

INSTYTUT ZACHODNI
im. Zygmunta Wojciechowskiego
Instytut Naukowo-Badawczy,
Poznań

ul. Mostowa 27 A,
61-854 Poznań,
tel. 061/852 76 91,
fax 061/852 49 05,
e-mail: izpozpl@iz.poznan.pl,
www.iz.poznan.pl

CZASOPISMA INSTYTUTU ZACHODNIEGO:

- „Przegląd Zachodni”
- „WeltTrends. Zeitschrift für internationale Politik”
- „Siedlisko. Dziedzictwo kulturowe i tożsamość społeczności na Ziemiach Zachodnich i Północnych”
- „Biuletyn Instytutu Zachodniego”

NOWOŚCI WYDAWCZNICZE INSTYTUTU ZACHODNIEGO:

- M. Rutowska, Lager Głowna. Niemiecki obóz przesiedleńczy na Głownej w Poznaniu dla ludności polskiej (1939-1940), Poznań 2009;
- Transformacja w Polsce i Niemczech Wschodnich. Próba bilansu, red. A. Sakson, Poznań 2009;
- Ślązacy, Kaszubi, Mazurzy i Warmiacy – między polskością a niemieckością, red. A. Sakson, Poznań 2008;
- B. Koszel, Polska i Niemcy w Unii Europejskiej. Pola konfliktów i płaszczyzny współpracy, Poznań 2008;
- P. Kalka, Potencjał badawczo-rozwojowy RFN (na tle innych krajów Unii Europejskiej) „Zeszyty Instytutu Zachodniego” nr 54/2009;
- P. Cichocki, Główne nurty badań nad tożsamością europejską, „Zeszyty Instytutu Zachodniego” nr 53/2009;
- B. Koszel, Integracja Turcji z Unią Europejską z perspektywy RFN, „Zeszyty Instytutu Zachodniego” nr 52/2009;
- I. Romiszewska, Banki niemieckie w Unii Europejskiej, „Zeszyty Instytutu Zachodniego: nr 51/2009, Poznań 2009;

